

Svetová ekonomika

1. téma: všeobecná charakteristika SH

- ◆ World economics – vedná disciplína
- ◆ World economy – reálny sociálno-ekonomický systém

(v slovenčine aj svetové
hospodárstvo)

Svetová ekonomika

- zložitý celosvetový organizmus

- ◆ Má dve stránky:

- (subjekty)

- základné prvky

- (väzby)

- základné vzťahy

www.euroekonomik.sk

Základné prvky

- ◆ Ekonomické komplexy
 - národné ekonomiky
 - regionálne komplexy
 - integračné komplexy

Základné znaky ekonomického komplexu

- ◆ prírodné (klimatické) podmienky
- ◆ ekonomická úroveň a rozmer
- ◆ stupeň otvorenosti ekonomiky
- ◆ technologické podmienky
- ◆ štátna forma
- ◆ iné

Základné vzťahy

- ◆ ekonomické

- toky tovarov a služieb
- toky výrobných faktorov
- toky informácií a znalostí

- ◆ politické

- ◆ právne

- ◆ iné

MDP – základ formovania MEV spätne prehlbujú MDP

- ◆ Rast ekonomickej úrovne zvyšuje zapojenie do MDP –
rastie otvorenosť ekonomiky:
 - rastie ZO/HDP
 - ZO/1obyvateľa

interdependencia

Rast vzájomnej závislosti

- symetrická
- asymetrická

www.euroekonom.sk

Interdependencia – v rôznych oblastiach rôzna hĺbka

- ◆ Surovinová
- ◆ Palivo-energetická
- ◆ Technologická www.euroekonom.sk
- ◆ Potravinová
- ◆ obchodná

Internacionalizácia – prerastanie ekonomiky cez národné hranice

◆ Prostredníctvom:

- obchodu (ZO)
- medz. pohybu:
 - kapitálu
 - pracovných síl
 - VT poznatkov technológií a

informácií

- integrácie

Vedecko-technický pokrok

- ◆ homogenizačný vplyv – rozvoj najprogresívnejších odvetví
- ◆ diferenciačný vplyv – zvyšovanie technologických rozdielov medzi krajinami

Vznik svetovej ekonomiky

- ◆ Obdobie industriálnej etapy
- ◆ Formovanie koloniálneho systému
 - rozdelenie sveta v 2. polovici 19. storočia

www.euroekonom.sk

Etapy vývoja svetovej ekonomiky

1. etapa – do roku 1918

(začiatok 20. storočia – snahy o nové koloniálne rozdelenie sveta)

2. etapa – medzivojnová

- 20. roky – rýchly rast
- 30. roky – hospodárska kríza
(1929 – 1933)

◆ 3. etapa – 1945 – 1990

- rozpad sveta na dva systémy
- rozpad koloniálnej sústavy
- má dve fázy: - 50. a 60. roky
 - 70. a 80. roky

1. fáza

- ◆ Rýchly rast – vplyv VTP (VTR)
- ◆ Lacné suroviny a energia
- ◆ Rýchly rast medzinárodného obchodu
- ◆ Rast zásahov štátu do ekonomiky
 - keynsovská hosp.politika
 - štát blahobytu (welfare state)
- ◆ Sformovanie 3 centier SE – USA,
Japonsko
západná Európa

Koniec 60. a začiatok 70. rokov

- ◆ Rozpad brettonwoodskeho MS
- ◆ Kríza keynsovskej hosp. politiky - stagflácia
- ◆ Štrukturálne krízy
 - energetická –
 1. ropný šok (1973 – 1975)
 2. ropný šok (1979 – 1980)
 - surovinová
 - potravinová (rast cien surovín a potravín)
- ◆ Ekologická kríza
 - = rast protekcionizmu

2. fáza – 70. a 80. roky

- ◆ Zásadné zmeny
 - technologické – šetrenie energie a surovín
 - štrukturálne – progresívne priemyselné odvetvia a služby

- neokonzervatívna HP
 - obmedzovanie štátnych zásahov
 - deregulácia trhu
 - antiinflačná HP – rast úrokových mier

www.euroekonom.sk

Konjunktúra vo vyspelých krajinách
až do konca 80. rokov

4. etapa – od 90. rokov

- ♦ informačné technológie
- ♦ rozpad bipolárneho sveta
- ♦ globalizácia
- ♦ rast diferenciácie vo SH

www.euroekonom.sk

Faktory rozvoja SH

- ◆ VTP – diferenciačný vplyv
- homogenizačný vplyv
- ◆ integrácia
- ◆ transnacionálne korporácie
- ◆ HP – do 70. rokov keynesiánska
- od konca 70. rokov
neokonzervatívna

Mimoekonomické faktory

- ♦ politické – polarizácia sveta
rozpad koloniálnej sústavy
- ♦ ideologické
- ♦ náboženské
- ♦ ekologické
- ♦ demografické
- ♦ etnické
- ♦ kultúrne

www.euroekonom.sk

Členenie krajín SH

- ◆ 208 štátov podľa SB
- ◆ 191 členov OSN
 - diferencované podľa prírodných, klimatických, ekonomických, kultúrnych a iných podmienok
 - Podľa ek. úrovne a ďalších soc.-ek. charakteristík sa SH člení na: VTE, TE, RK

Vyspelé trhové ekonomiky

- ◆ G 7
- ◆ malé vyspelé krajiny záp. Európy
- ◆ Austrália, N. Zéland, Izrael (podľa SB aj ANIC 1. generácie
 - 60 % HDP sveta
 - 77 % exportu sveta
 - 15 % svetovej populácie

Tri centrá SH

- ◆ v 60 rokoch sa sformovali tri centrá
 - USA (severná Amerika)
 - Japonsko (juhovýchodná Ázia)
 - Západná Európa

Tranzitívne ekonomiky - 28

- ◆ stredná a východná Európa (vrátane troch pobaltských krajín)
- ◆ Rusko, Ukrajina, Bielorusko, Moldavsko
- ◆ kaukazské a stredoázijské republiky

Rozvojové krajiny – okolo 140

- ◆ Afrika
- ◆ Ázia
- ◆ Latinská Amerika
- ◆ Európa – Malta, Turecko, Cyprus

- diferencované podľa ekonomickej úrovne

Členenie podľa Svetovej banky

1. Krajiny s nízkym dôchodkom do 766 USD
2. Krajiny so stredným dôchodkom
 - nižším 767 – 3035 USD
 - vyšším 3036 – 9385
3. Krajiny s vysokým dôchodkom – od 9386 USD

Vývoj od 90. rokov

VTE – začiatok 90. rokov – recesia

diferencovaný vývoj – USA,
Japonsko

záp, Európa

TE – transformačná recesia do 1994

RK – urýchlenie ekonomického rastu,
diferencované

www.euroekonom.sk

Globálne problémy

◆ Intersociálne

- vojna a mier
- zaostávanie RK
- systém MEV
- využívanie a riadenie VTP

www.euroekonom.sk

Globálne problémy

- ◆ prírodno-sociálne
 - racionálne využívanie zdrojov
 - potravinové zdroje a výživa
 - demografický problém
 - ekologické problémy

Globálne problémy

- ♦ antroposociálne
 - sociálne
 - kultúrne
 - humánno – etické
 - nezamestnanosť

udržateľný rast - sustainable growth

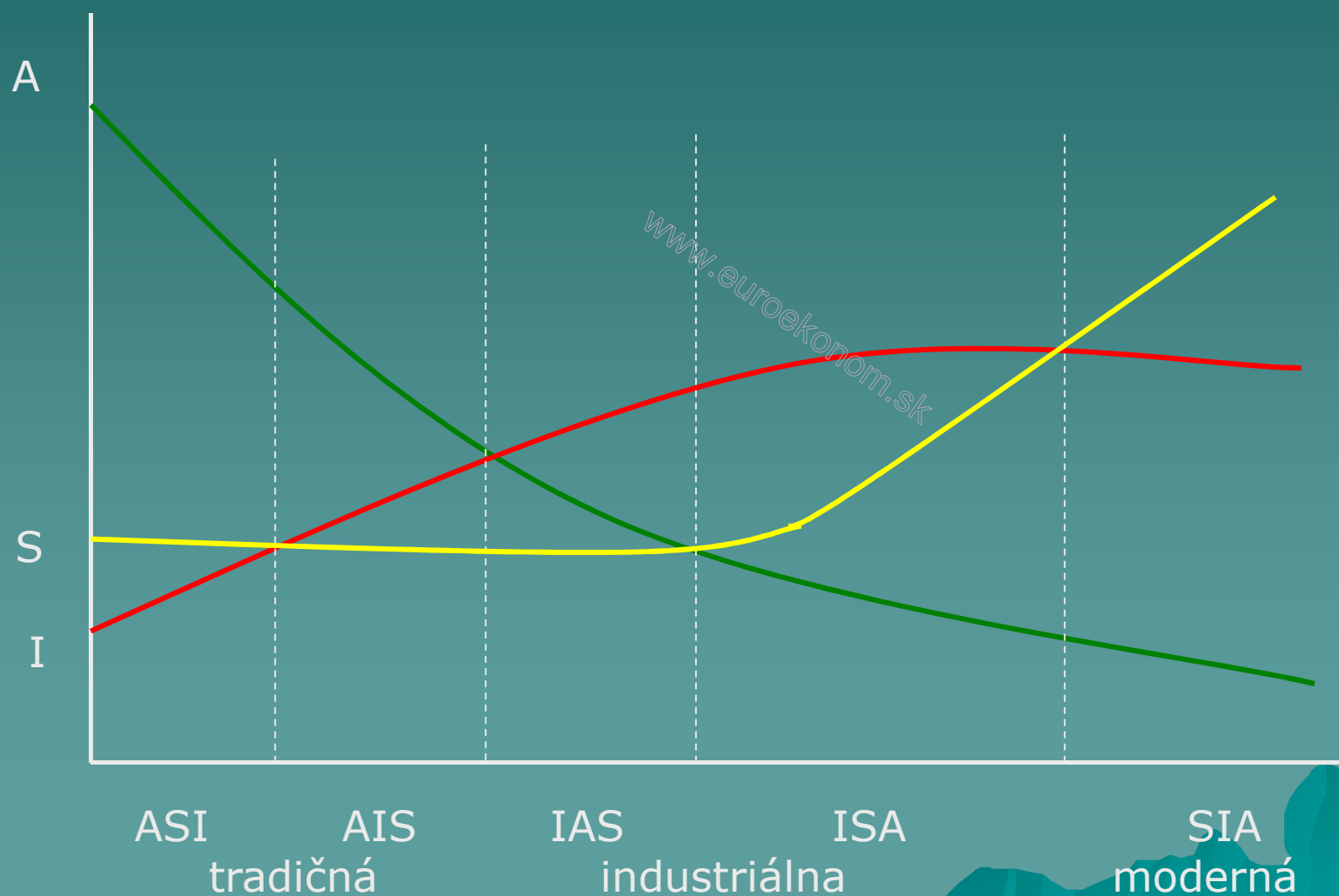
www.euroekonomika.sk

2. téma:Štruktúrne zmeny SH

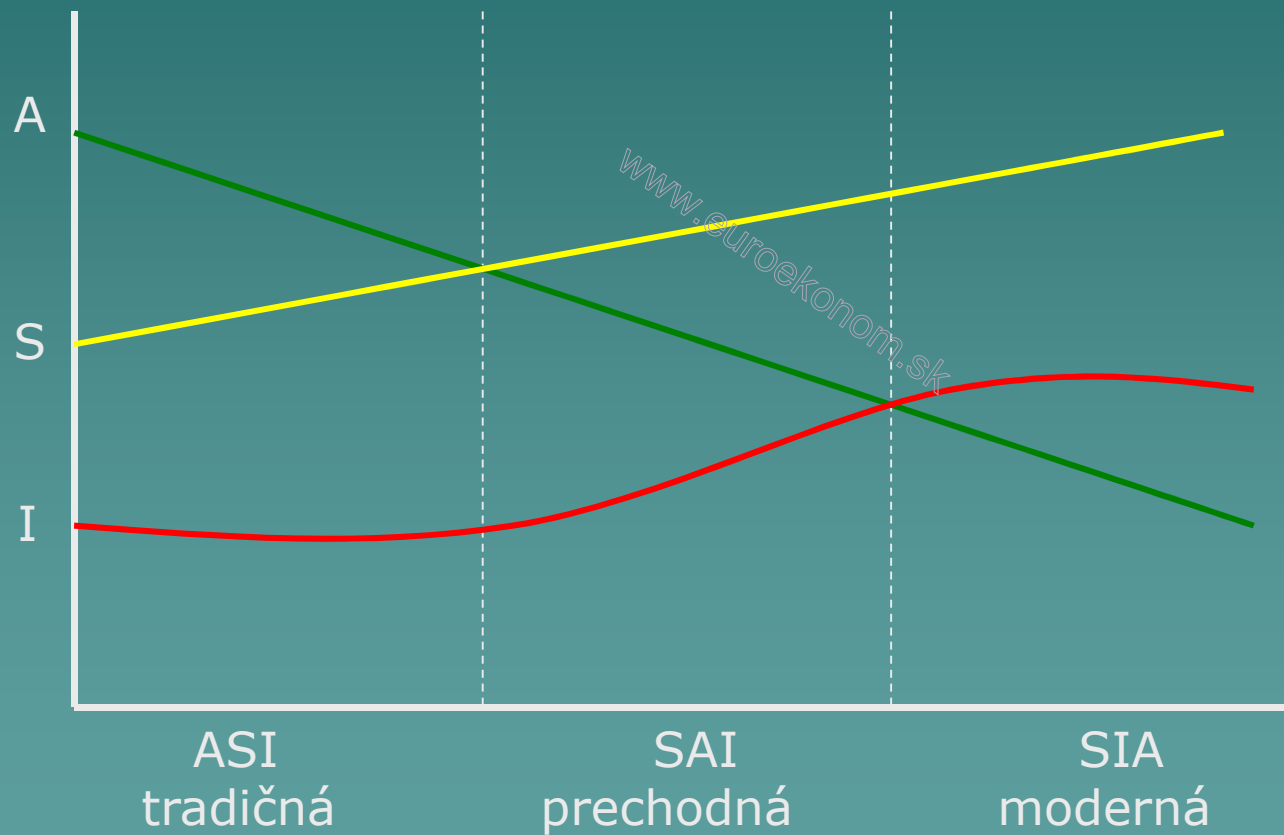
◆ Hospodárska štruktúra

- primárny sektor – A
 - sekundárny sektor – I
 - terciárny sektor – S
- Sleduje sa podiel sektorov na HDP i zamestnanosti

Klasická cesta štrukturálneho vývoja

Štrukturálna skratka

poľnohospodárstvo

- ◆ od začiatku industrializácie trvalý pokles podielu
- ◆ dnes najvyšší podiel v RK – 17 % v priemere (niekde i 90 %)
 - zelená revolúcia > rast výnosov
- vo VTE - vyššia PP i výnosy – 2,5 % podiel
- v TE podiel asi 15 %

Priemysel

- ◆ dynamický vývoj od 18. storočia
- ◆ vyvrcholenie industrializácie – 50. a 60. roky 20. storočia
- ◆ od 70. rokov – pokles dynamiky
- ◆ rôzne podiely, štruktúra i úroveň v jednotlivých skupinách SH

služby

- ◆ asi 60 % podiel na svetovej produkcii – diferencovane
- ◆ VTE – priemer 65 %
- ◆ RK – zastaraná štruktúra
- ◆ vyšší podiel na zamestnanosti než na HDP > vyšší podiel živej práce

Štrukturálne zmeny po 2. sv. vojne

1. etapa – rýchly ekonomický rast – vplyv VTP
 - rozvoj: chémia (plasty)
 - jadrová energetika
 - kozmicový výskum
 - začiatok elektroniky
 - služby
 - tzv. tvrdá špecializácia
 - rast PP, produkcie, spotreby, ŽÚ
 - nízka cena energie a surovín, nízke náklady na životné prostredie
 - ťažiskové odvetvie – automobilový priemysel

Štrukturálne zmeny

2. etapa – od 70. rokov – pokles tempa hospodárskeho rastu
- kumulácia negatívnych javov vo SH
 - > požiadavka prekonať zdrojové bariéry > rozvoj nových technológií šetriacich energiu i suroviny
 - neokonzervatívna HP (odbúravanie inštitucionálnych bariér)

Rozvoj progresívnych odvetví

- ◆ elektronika - počítače, informatika
automatizácia, robotizácia
 - ◆ biotechnológie
 - ◆ nové materiály
 - ◆ špeciálne prístroje
 - ◆ farmaceutický priemysel
 - ◆ služby
-
- Kvalitatívna zmena reprodukčného procesu – dematerializácia výroby
 - Informačná ekonomika – najmä od 90. rokov

www.euroekonom.sk

Urýchlenie VTP

- ◆ rast podielu výdavkov na VTP z HDP
- ◆ koncentrácia prostriedkov do najprogresívnejších odvetví
- ◆ hľadanie spôsobov rýchleho uplatňovania výsledkov vedy a výskumu v praxi
- ◆ orientácia na inovácie vyšších rádov

Zmena charakteru práce a v organizačnej a riadiacej činnosti

- ♦ práca – informatizácia, intelektualizácia, individualizácia
- ♦ riadenie – rast úlohy riadenia
 - znižovanie počtu úrovní riadenia
 - prenos kompetencií na nižšie úrovne riadenia
 - rast úlohy MSP
- organizácia založená na informáciách
- riadenie prostredníctvom cieľov a sebariadenie

Globalizácia

- ◆ kvalitatívne nový stupeň internacionalizácie
- ◆ hybné sily 1. informačné technológie
2. liberalizácia MEV

- transnacionalizácia
- integrácia
- od makrotechnológií k mikrotechnológiám
- 1. informačné technológie - siete
- ekonómiu veľkovýroby nahrádza ekonómia rýchlosti

www.euroekonom.sk

Zmena štruktúry podnikov

- ◆ TNK – rast veľkosti konkurencieschopného kapitálu (dôvod fúzií a akvizícií) >
 - > rast nákladov vedy a výskumu
 - > tlak na znižovanie výr. nákladov
 - > udržanie pozícií
 - > schopnosť lobovať v polit. orgánoch
- zásadný vplyv na smerovanie globalizácie
- TNK – rozhodujúci aktéri ekonomiky

Zmena štruktúry podnikov

- ◆ MSP – nositelia inovačných aktivít, rýchlych zmien, zamestnanosti, výkonnosti ekonomiky

www.euroekonom.sk

2. liberalizácia MEV

- ♦ odstraňovanie prekážok voľného pohybu tovaru, služieb, kapitálu, PS
- ♦ stupeň globalizácie je rôzny:
 - finančné toky
 - informačné toky
 - energetické toky
 - obchod s tovarmi a službami
 - trh práce

Ekonomika a politika

- ♦ rast obmedzení štátu a zmena jeho úlohy – HP – zmes keynesovských a liberálnych opatrení:
 - > prilákanie zahraničného K
 - > odbúravanie prekážok obchodu (ale aj zavádzanie nových)
 - > znižovanie mzdových nákladov
 - > sprísňovanie prísťahovaleckej politiky
 - > ozdravovanie verejných financií
 - > uskutočňovanie sociálnych reforiem
- sociálny štát (štát blahobytu) sa mení na štát konkurencie

Prínosy globalizácie

- ◆ rast medzinárodného obchodu
- ◆ rozširovanie možností podnikania
- ◆ rast konkurencieschopnosti
- ◆ rozšírenie využívania informačných technológií – šetria čas a náklady

Riziká globalizácie

- ◆ nepredvídateľné zmeny vo vývoji spoločnosti
- ◆ zväčšovanie rozdielov vo SH
- ◆ rast nezamestnanosti
- ◆ rast sociálnych rozdielov
- ◆ riziko odlišnej interpretácie informácií
- ◆ globalizácia negatív – terorizmus, medzinárodná kriminalita, znečisťovanie životného prostredia
- ◆ finančné krízy

Potreba koordinácie procesov globalizácie

- ◆ uvažované koncepcie požadujú:
 - komplexnosť riešenia
 - vytváranie noriem správania a transparentnosti údajov
 - stabilitu hospodárstva vyspelých krajín

Globalizácia – je to objektívny
proces - treba využiť jeho výhody a
eliminovať negatíva

www.euroekonom.sk

3. téma: Medzinárodné menové vzťahy

- ◆ prepojenosť národných a medzinárodných menových vzťahov
- ◆ medzinárodný menový systém
 - > národné peniaze plnia aj funkciu svetových peňazí

Svetové peniaze

- ◆ medzinárodná obchodná mena – všeobecný kúpny a platobný prostriedok
- ◆ medzinárodná rezervná mena – kumulatívny vzťah k zahraničiu (platobná bilancia)
- Zmysel MMS – efektívne sprostredkovanie platieb v medzinárodnom meradle – podpora MEV, MDP, rozvoja ekonomiky

Infraštruktúra MMS

- vlády
 - centrálné banky
 - medzinárodné inštitúcie
- MMF, SB

Nástroje MMS

- menové kurzy
- úrokové miery

Medzinárodný finančný systém

- ◆ finančné služby v mikrosfére – finančné trhy
- ◆ infraštruktúra – komerčné banky a iné finančné inštitúcie

www.euroekonom.sk

Menové systémy

- ♦ metalický systém – plnohodnotné peniaze
 - bimetalizmus – dva kovy – Ag, Au
 - monometalizmus – jeden kov
- Au – od konca 19. storočia – zlatý štandard:
 - zlatá minca (čistý ZŠ)
 - zlatý zliatok (prút)
 - zlatá devíza

30. roky 20. storočia – pád zlatého štandardu – zlato centralizované do štátnych menových rezerv

Brettonwoodsky menový systém

- ♦ vznik – 1944 dohoda predstaviteľov víťazných mocností
- ♦ princípy:
 - pevný menový kurz
 - menové parity ku Au, USD
 - rezervná mena – Au, USD, GDP, úverové zdroje MMF
 - obmedzená vymeniteľnosť USD za zlato

Ciele BWMS

- ◆ pomáhať odstraňovať prekážky pohybu tovarov, služieb a kapitálu v medzinárodných ekonomických vzťahoch
- ◆ nahrádzať bilaterálne vzťahy multilaterálnymi
- ◆ zaviesť vzájomnú vymeniteľnosť národných mien
- ◆ napomáhať rovnováhe platobných bilancií a rozvoju MDP a medzinárodného obchodu

Príčiny rozpadu BWMS

- ◆ nerovnomernosť vývoja vo svetovom hospodárstve
- ◆ ekonomické nerovnováhy platobných bilancií jednotlivých krajín
- ◆ chronická, rastúca a nerovnomerná inflácia v jednotlivých krajinách – najmä v USA – rastúci deficit platobnej bilancie a štátneho rozpočtu
 - > emisia inflačných peňazí

Kingstonský menový systém

- ◆ Princípy – pohyblivé (voľné) menové kurzy

- demonetizácia zlata
- zvýšenie limitu úverov z MMF

> vytvorený priestor pre zložitejšie menové vzťahy a využívanie rôznych menových režimov

Európsky menový systém

- ♦ vznik – 1979 – zúčtovacia jednotka-ECU
- ♦ cieľ – vytvorenie menovej únie v ES, preto princípy voľnej tvorby menových kurzov nevyhovovali – 1999 – zavedenie jednotnej meny v Eurozóne - EURO

Medzinárodný menový fond (MMF)

- ◆ súčasť BWMS
 - ◆ ciele – posilňovanie medzinárodnej menovej spolupráce
 - podpora rozvoja a vyrovnaného rastu MO
 - pomoc členským štátom pri riešení deficitov platobných bilancií
 - podpora stability menových kurzov
- > poskytovanie úverov na krytie deficitu platobnej bilancie

Svetová banka – Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj - IBRD

- ◆ cieľ - podporovať ekonomický a sociálny rozvoj v menej vyspelých krajinách
- ◆ úvery – za výhodnejších podmienok než na bežných finančných trhoch
 - rozvojové a reformné projekty, programy pomoci pri katastrofách, boj s chudobou
 - poskytujú sa krajinám a ich právnickým osobám s vládnu zárukou

Skupina svetovej banky

- okrem IBRD ju tvoria:
- ◆ Medzinárodná asociácia pre rozvoj (IDA)
- ◆ Medzinárodná finančná spoločnosť (IFC)
- ◆ Agentúra pre mnohostranné investičné záruky (MIGA)
- ◆ Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov (ICSID)

90. roky – finančné krízy

- ◆ k riešeniu môžu prispieť aj menové a finančné inštitúcie
- ◆ vytváranie novej „architektúry“ menového a finančného sektora
 - transparentnosť – MMF vyvíja rôzne štandardy

4.téma: Medzinárodný pohyb výrobných faktorov

- ◆ Prírodné zdroje vo svetovom hospodárstve
 - pôdny fond
 - surovinové zdroje
 - energetické zdroje

Pôdny fond

- ◆ prvotný faktor – prírodné a klimatické podmienky
- ◆ obmedzenosť a zmenšovanie pôdneho fondu
- ◆ imobilita
- ◆ rozdielne využívanie vo VTE a RK z hľadiska efektívnosti
- ◆ ekologické dopady poľnohospodárskej činnosti

Surovinové zdroje

- ◆ prírodný faktor
- ◆ nerasty – kovy, minerály
- ◆ poľnohospodárske – potravinárske produkty
- ◆ „umelé“ materiály
- ◆ od 70. rokov – pokles dopytu – nahrádzanie novými surovinovo menej náročnými technológiami
- ◆ „durhotné suroviny“

Energetické zdroje

- ◆ hybné médium ekonomiky
- ◆ základ energetickej bilancie - fosílna palivá: ropa, plyn, uhlie – ekologická záťaž
- ◆ alternatívne zdroje – vysoké náklady
- ◆ jadrová energia – bezpečnostné problémy
- ◆ šetrenie energiou

Medzinárodný pohyb kapitálu

- ◆ kapitál – druhotný faktor
- ◆ motívy pohybu kapitálu:
 - v 19. stor. – ovládnutie surovinových zdrojov
 - po 2. sv. vojne – všeobecný nedostatok kapitálu
 - v súčasnosti – vysoké náklady vedy a techniky

Členenie kapitálu

- ♦ vlastníctvo – súkromný kapitál
 - štátny kapitál
 - kapitál medz. inštitúcií
- ♦ čas - dlhodobý
 - strednodobý
 - krátkodobý
- ♦ typ (forma) – portfolio investície
 - priame zahraničné investície - FDI
 - úvery

Priame zahraničné investície

- ◆ umožňujú kontrolu a rozhodovanie v podniku
- ◆ rozširujú výrobu, zamestnanosť, prílev technológií, prístup na nové trhy
- ◆ krajiny sa snažia prilákať FDI

Medzinárodný pohyb kapitálu po druhej svetovej vojne

- ◆ rast objemu zahraničného kapitálu
- ◆ rast úlohy štátu
- ◆ zmena teritoriálneho zamerania exportu kapitálu – pohyb medzi vyspelými krajinami navzájom
- ◆ zmena odvetvovej štruktúry
 - presun do spracovateľského priemyslu – od pol. 20. stor.
 - služby – od 70. rokov

Zadlženost'

- ♦ úvery – zdroj rozvoja RK
- ♦ 70. roky – rast objemu úverov
 - zhoršovanie výmenných relácií v MO a rast protekcionizmu
 - rast úrokovej miery
 - neefektívne využívanie úverov
- 80. roky – globálny problém
- 90. roky - reštrukturalizácia dlhov

Zmeny v pohybe kapitálu

- ◆ do 70. rokov – prísnejšia kontrola pohybu kapitálu v rámci BWMS
- ◆ rozpad BWMS – liberalizácia pohybu kapitálu
- ◆ 90. roky – globalizácia – ďalšia liberalizácia pohybu kapitálu
 - prínosy – efektívnejšia alokácia kapitálu
 - rast objemu a dostupnosti kapitálu
 - negatíva – finančné krízy

Finančné krízy od 90. rokov

- ◆ rast objemu zahraničného kapitálu – nerovnováha na bežnom účte – rast špekulácií s aktívami – destabilizácia ekonomiky – rýchly odlev zahraničného kapitálu – devalvácia meny – neschopnosť splácať úvery
- ◆ každá finančná kríza má osobitý charakter
- ◆ doteraz: Mexiko (1994), juhovýchodná Ázia (1997), Rusko (1998), Brazília (1999), Argentína (2002)

Všeobecné príčiny finančných kríz

- ◆ liberalizácia pohybu kapitálu
- ◆ neefektívne umiestňovanie zahraničného kapitálu
- ◆ pevné menové kurzy
- ◆ problémy bankového sektora
- ◆ deficit verejných financií

Ázijská kríza

- ♦ zasiahla – Thajsko, Malajzia, Indonézia, Južná Kórea
Filipíny
- značný negatívny vplyv na vývoj ekonomiky – depresia
- prijatie tvrdých opatrení viedlo k rýchlemu prekonaniu depresie

Medzinárodný pohyb pracovných síl - migrácia

- ◆ ekonomické príčiny – rozdielna ekonomická úroveň
- ◆ mimoekonomické príčiny – politické, rasové, náboženské, národnostné apod.

Charakter migrácie

- ♦ časový – dočasná
- trvalá
- ♦ organizovanosť – organizovaná
- neorganizovaná
- ♦ smerovanie – imigrácia
- emigrácia

Historický vývoj migrácie

- ♦ rozvoj industriálneho systému rozširuje možnosti migrácie
 - do nových oblastí a krajín –
Amerika, Austrália,
 - po 2. sv. vojne – Európa – z juhovýchodu na severozápad
 - Ázia – z chudobných do bohatých
 - Amerika – najmä do USA a Kanady

Rast podielu cudzej PS vo vyspelých krajinách

- ♦ západná Európa – 5 – 7 %,
Nemecko – 11%
Luxembursko – 25 %
- ♦ únik mozgov – brain – drain
- ♦ postupné obmedzovanie migrácie v súčasnosti – prijímanie prísnejšej legislatívy

Dôsledky migrácie pracovnej sily

- ◆ imigrácia – pozitíva – dostatok lacnej PS
 - ušetrenie sociálnych výdavkov
 - negatíva – napätie – sociálne, rasové, náboženské, a pod.
- ◆ emigrácia – pozitíva – riešenie vysokej nezamestnanosti
 - pokles sociálneho napätia
 - prínos remitencií
 - negatíva – odchod najproduktívnejšej pracovnej sily (mladí)
 - strata prostriedkov na vzdelanie

Dôsledky migrácie PS

- ◆ nižšie mzdy imigrantov oproti domácej PS
- ◆ rast kriminality – obmedzovanie imigrácie
- ◆ osobitosť v EÚ – spoločný trh, ale prechodné opatrenia najmä voči novým členom

- navonok – spoločná
pristáhovalecká politika

Nezamestnanosť vo SH

- ◆ diferenciácia krajín – rôzne príčiny nezamestnanosti
- ◆ VTE – rýchlosť štrukturálnych zmien
- asi 40 mil.
- ◆ RK – ekonomická zaostalosť – obmedzené zdroje – asi 800 mil.
- ◆ TE - transformačné zmeny – vznik nezamestnanosti pri prechode k trhovej ekonomike

5. téma: Medzinárodný pohyb tovarov a služieb

- ♦ dôležitý a nezastupiteľný význam obchodu pre rozvoj ekonomiky i spoločnosti – výmena tovaru, informácií, skúseností, znalostí
- ♦ pri vzniku priemyslu – ZO bol zdrojom akumulácie prostriedkov na industrializáciu (merkantilizmus)

Klasická ekonómia

- ◆ Smith – absolútne výhody
- ◆ Ricardo – komparatívne výhody
- ◆ neoklasická ekonómia – teória vybavenosti výrobnými faktormi
- ◆ Heckscher – Ohlinova teoréma – najhojnejší výrobný faktor
 - Samuelson – vyrovnávanie cien výrobných faktorov
 - CH. Kindleberger – tradičné ekonomiky
 - transformujúce sa ekonomiky

Vývoj medzinárodného obchodu

- ♦ merkantilizmus – priemyselná revolúcia – prevaha industriálnych ekonomík Európy – sformovanie priemyselnej štruktúry obchodu – suroviny za hotové produkty –
 - 1. etapa MO do 1. sv. vojny
- ♦ 2. etapa – 1918 – 1950 – vplyv vojen a hospodárskej krízy v 30. rokoch – nerovnomerný vývoj obchodu – 20. roky – rast a 30. roky – pokles obchodu

3. Etapa vývoja MO – po 2. sv. vojne

- ♦ rôzne členenie tejto etapy – možno aj podľa etáp vývoja SH a vplyvu jeho činiteľov
- ♦ tempo rastu MO o polovicu vyššie než tempo hospodárskeho rastu – vo VTE
- ♦ zmena štruktúry MO – rast finálnej produkcie
- ♦ rast vnútrofiremného obchodu medzi filiálkami v rôznych krajinách
- ♦ nízke ceny surovín a energie

Od 70. rokov – zmeny v MO

- ◆ vplyv negatívneho vývoja SH (rozpad BWMS, ropné šoky, štrukturálne krízy, stagflácia)
- ◆ spomalenie tempa rastu MO
- ◆ pokles podielu energie a surovín
- ◆ rast finálnych produktov a služieb
- ◆ rast podielu NIC, ale pokles RK ako celku

80. a 90. roky – liberalizácia MO

- ♦ rast obchodu s modernými technológiami a službami
- ♦ pozitívny vplyv integračných tendencií – EÚ, Mercosur, NAFTA
- ♦ rozpad bipolárneho sveta
- ♦ uruguajské kolo GATT
- ♦ 90. roky – nerovnomerný vývoj MO v jednotlivých rokoch
- ♦ od začiatku 21. stor. – najskôr pokles, od roku 2002 vyššie tempo rastu

Faktory vývoja MO po 2. svetovej vojne

- ◆ VTP
- ◆ integračné procesy
- ◆ ZO politika štátov
- ◆ liberalizácia MO
- ◆ liberalizácia, nárast a oddelenie kapitálových tokov
- ◆ vplyv medzinárodných organizácií
- ◆ mimoekonomické – rozpad sveta na dva systémy a rozpad koloniálnej sústavy

Štruktúra MO

- ◆ komoditná
 - klasická – suroviny za priemyselné výrobky – prevláda až do polovice 20. storočia – potom rast finálnej priemyselnej produkcie
 - od 80. rokov – rast podielu sofistikovanej produkcie priemyslu a služieb

V roku 2002 – podľa Svetovej banky

- ◆ podiel MO na HDP sveta 23,8 % - t.j. 7, 568 bil. USD v stálych cenách
 - z toho:
 - služby asi 20%
 - tovary asi 80%
 - priemyselný tovar – 60%
 - energia, suroviny – 10%
 - potraviny – 10%
- VTE – rozhodujúci podiel na priemyselných produktoch a službách
- RK – väčší podiel na energiách a surovinách

Teritoriálna štruktúra MO

- ♦ rast podielu obchodu rozvojových krajín na MO na úkor VTE a TE v 90. rokoch

	1990	2000
VTE	71,5%	68,7%
RK	23,8%	27,7%
TE	4,7%	3,6%

Podľa UNCTAD

(USA – 13,5; Nemecko – 9,5; Japonsko – 6)

Asi 1/2 MO sa realizuje medzi VTE s 15 % obyvateľstva sveta

- ♦ v roku 2000: - VTE realizovali 77 % svojho exportu medzi sebou, 20 % s RK a 3 % s TE;
- ♦ RK do VTE – 55 % exportu navzájom - 37 % exportu

MO podľa svetadielov

- ♦ Európa -45 % (západná – vyše 40)
- ♦ Ázia - 30 %
- ♦ Amerika - vyše 20 %
- ♦ Afrika - vyše 2 %

www.euroekonom.sk

MO so službami

- ◆ problémy s členením služieb
 - distribučné
 - výrobné
 - sociálne
 - ostatné
- Podľa vzťahu výrobcov a spotrebiteľov, či menia alebo nemenia miesto

www.euroekonom.sk

GATS – Všeobecná dohoda o obchode so službami - rozdelila služby do 12 základných skupín

- ◆ služby pre podniky
- ◆ telekomunikačné služby, pošta, spoje, audiovizuálne (rádio, TV, film)
- ◆ stavebné a inžinierske služby
- ◆ distribučné služby
- ◆ vzdelávacie služby
- ◆ environmentálne služby
- ◆ finančné služby
- ◆ zdravotnícke a sociálne služby
- ◆ cestovný ruch a cestovateľské služby
- ◆ rekreačné, športové, kultúrne služby
- ◆ dopravné služby
- ◆ ostatné služby

Služby podľa rozdelenia na bežnom účte

- ♦ faktorové – neobchodovateľné – služby výrobných faktorov do zahraničia – repatriácia zisku, remitencie a pod.
- ♦ nefaktorové – samostatne obchodovateľné – výrobné, predvýrobné, cestovného ruchu, licencie
 - spojené s pohybom tovaru
 - doprava, skladovanie (klesá ich podiel)

Obchod so službami

- ♦ od 80. rokov – rast tempa MO so službami – len 5 % je predmetom MO (podiel na HDP 60 %)
- ♦ export – EÚ vyše 40% podiel (GB 7,8; Fr. 6,2; Nem. 6; Tal. 4,6)
 - USA vyše 18 %, Japonsko 4,5 %
- ♦ import - USA 13 %, Nem. 10 %, Japonsko 8,5, GB 6 %, Fr. 5 %
- ♦ VTE - 75 % podiel na obchode so službami

Zahraničnoobchodná politika

- ◆ cieľ – regulácia ZO vzťahov
- ◆ zabezpečuje sa dvoma spôsobmi:
 - liberálnym – podpora rozvoja slobodnej medzinárodnej výmeny
 - ochranárskym (protekcionalistickým)
 - väčšia ochrana národnej ekonomiky

Historický vývoj ZO politiky

- ◆ merkantilizmus – protekcionizmus
- ◆ industrializácia – požiadavka slobodného obchodu (klasická ekonómia)
- ◆ tzv. výchovný protekcionizmus – krajiny s neskorším nástupom industrializácie – Nemecko, USA
- ◆ rast protekcionizmu v obdobiach vojen, kríz, revolúcií apod.

Liberálna ZO politika

- ♦ pozitíva – rozšírenie sortimentu T a S
 - tlak na pokles cien a VN
 - efektívne využívanie zdrojov
 - rast konkurencieschopnosti
- negatíva – prenos negatívnych vplyvov zo svetovej ekonomiky
 - tlak na obmedzovanie domácej produkcie
 - rast nezamestnanosti

Protekcionalistická ZO politika

- ♦ **pozitíva** – oživenie domácej produkcie a rast zamestnanosti
 - rast štátnych príjmov a pokles výdavkov
 - pokles dovoznej závislosti
 - ochrana domácich odvetví(málo konkurencieschopných)
- ♦ **negatíva** – pokles efektívnosti výroby
 - neefektívna alokácia zdrojov
 - pokles konkurencieschopnosti a exportnej výkonnosti
 - pomalšie štrukturálne zmeny a technolog. zaostávanie
 - technologické zaostávanie
 - spomalenie hospodárskeho rastu
 - obmedzovanie spotrebiteľského výberu, znižovanie ŽÚ
 - zhoršenie medz. ekonomických a politických vzťahov

Typy protekcionizmu

- ♦ progresívny – ochrana rozvoja domácich progresívnych odvetví
- ♦ degresívny – ochrana útlmových odvetví
 - oba využívajú nástroje antiimportnej politiky
- ♦ agresívny – podpora presadzovania na zahraničných trhoch
 - nástroje proexportnej politiky

Tri obdobia protekcionizmu

- ◆ 1. pol. 70. – pol. 90. rokov 19. stor.
- ◆ 30. a 1. pol. 40. rokov 20. storočia
- ◆ od 70. rokov 20. stor. –
tzv. neoprotekcionizmus

- osobitný diskriminačný charakter -
embargo

Preferencie – výhody

- ◆ Všeobecný systém colných preferencií (GSP) – poskytované výhody rozvojovým krajinám
 - všetkým
 - najmenej rozvinutým (LDC)

Nástroje ZO politiky

- ◆ autonómne – jednostranné:
 - pasívne (antiimportná politika)
 - tarifné (clá)
 - netarifné (kvóty)
 - aktívne (proexportná politika)
 - subvencie, dumping,
- ◆ zmluvné – obchodné zmluvy

GATT – Všeobecná dohoda o clách a obchode - 1947 - 1994

- ◆ cieľ odstraňovanie prekážok vzájomného obchodu
- ◆ zásady:
 - doložka najvyšších výhod
 - nediskriminácia vo vzájomnom obchode členských krajín
 - znižovanie ciel a reštrikcií rokovaniami
 - mierové urovnávanie sporov

Obchodno - colné konferencie

- ◆ 8 konferencií v období 1947 – 1994 – zníženie colných sadzieb o 2/3
- ◆ 8. konferencia – tzv. uruguajské kolo – 1986 -1994 – okrem ďalšieho odstraňovania prekážok obchodu sa rozhodlo o vytvorení WTO od 1.1.1995 – pokračuje v činnosti GATT
- ◆ 9. kolo rokovaní – Dauha (Doha) Katar od roku 2001

6. téma: Severoamerické hospodárske centrum – USA

tri centrá svetového hospodárstva:

- ♦ severná Amerika – USA
- ♦ juhovýchodná Ázia – Japonsko
- ♦ západná Európa

Severoamerické hospodárske centrum

- ◆ Kanada – vyspelá hosp. štruktúra (vyše 70 % podiel služieb)
 - surovinové a energetické zdroje
 - najvýznamnejší ekonomický partner – USA
 - FTA – Kanada – USA (1989)
 - NAFTA – Kanada – USA – Mexiko (1994)

USA

- ◆ rýchly priemyselný rozvoj od konca 19. storočia
- ◆ anglosaská (liberálna) verzia kapitalizmu
- ◆ rozsiahle energetické a surovinové zdroje
- ◆ vyspelá veda, technika, technológie
- ◆ produkuje asi štvrtinu svetového HDP

Moderná štruktúra ekonomiky

- ◆ primárny sektor
 - poľnohospodárstvo – asi 2 % HDP – významný svetový producent kukurice, sóje, bavlny, pšenice, mäsa
 - ťažobný priemysel – patrí k najrozsiahlejším na svete – rudy, soli, uhlie, ropa, plyn

Spracovateľský priemysel

- ◆ strojárstvo – dopravné prostriedky, elektrotechnika, elektronika, telekomunikačné technológie, špičkové technológie
- ◆ petrochémia
- ◆ hutnícky priemysel
- ◆ stavebné hmoty
- ◆ farmaceutický priemysel
- ◆ drevársky priemysel
- ◆ textilný priemysel atď.

www.euroekonom.sk

Služby – výrobné i osobné

- ◆ informačné
- ◆ finančné, poisťovacie
- ◆ dopravné
- ◆ cestovný ruch
- ◆ licencie

www.euroekonom.sk

Vývoj ekonomiky USA po druhej svetovej vojne

- 50. a 60. roky:

- ♦ intervencionizmus – štát blahobytu
- ♦ nižšie tempá rastu než Nemecko a Japonsko
- ♦ rast inflácie a deficit ŠR (60. roky)
- ♦ postupné znižovanie účinnosti štátnych zásahov

70. a 80. roky

- začiatok 70. rokov
- ◆ rozpad BWMS
- ◆ ropné šoky
- ◆ stagflácia
 - 80. roky
- ◆ pokles intervencionizmu – neokonzervatívna HP - deregulácia – „reganomika“
- ◆ zníženie inflácie
- ◆ technologické zmeny
 - 2. polovica 80. rokov – konjunktúra
- nižšia miera úspor a investícií
- pasívne saldo obchodnej bilancie
- relatívne zhoršovanie postavenia najmä voči Japonsku v niektorých progresívnych odvetviach

Vývoj od 90. rokov

- ♦ posilnenie vývoja k informačnej ekonomike
- ♦ začiatkom 90. rokov – recesia
- ♦ HP neokeynesiánska s prvkami neokonzervatívnej (Clinton) – dlhodobo zameraná na:
 - ďalšiu podporu reštrukturalizácii
 - rozširovanie infraštruktúry – doprava, telekomunikácie, informačné siete

- rozvoj ľudského kapitálu - ťažiskový

- ♦ aktivizácia ľudského kapitálu –
individuálne hľadanie zamestnania
 - vzdelávací systém
 - sociálny systém – zdravotná
starostlivosť
 - od roku 1996 – konzervatívne prvky –
pokles priamych zásahov štátu i štátnych
výdavkov – využívanie monetárnych
nástrojov – protiinflačná monetárna
politika – dôslednejšia a pružnejšia –
uskutočňovaná FRS

Rozpočtová politika

- ♦ v roku 1997 – prijatý plán znižovania deficitu ŠR do roku 2002
- ♦ už v roku 1998 sa dosiahol prebytok – vplyvom rýchlejšieho rastu ekonomiky – vyššie príjmy
- ♦ nižšie výdavky – vojenské i sociálne, nižšie náklady št. dlhu znížením úrokovej miery
- ♦ výdavky ŠR k HDP: - 1992 – 22,2 %
- 2000 – 18,5 %

2. polovica 90. rokov

- ◆ ekonomický rast v priemere 4 % ročne
- ◆ inflácia – pod 3 %
- ◆ nezamestnanosť – pod 5 % (1992 dosahovala ešte 7,5 %)

Nová ekonomika

- ♦ pozitívne makroekonomické ukazovatele
- ♦ nové technológie (informačné)
 - „nová paradigma“ vývoja ekonomiky – „nová ekonomika“
- k rozhodujúcim faktorom patria:
 - rastúca otvorenosť americkej ekonomiky
 - technologické zmeny
 - rast kvality a výkonnosti podnikového manažmentu

vývoj od začiatku 21. storočia

- ♦ pokles tempa rastu a rast nezamestnanosti
- ♦ pokles úspor
- ♦ pokles cien akcií – straty akcionárov
- ♦ rast tendencií obmedzovania investícií aj spotreby
- ♦ pokles prebytku ŠR – od roku 2002 opäť deficitný
- ♦ pokles kurzu USD – podpora exportu a stability finančného sektora

Sociálno-ekonomická charakteristika

- ◆ liberálny charakter ekonomiky – dlhodobo podporuje ekonomický rast
- ◆ značné spoločenské diferencie
- ◆ rast pracovných miest v službách – nízkokvalifikované

Sociálna politika

- ◆ založená na oddeľovaní sociálnej sféry od podnikateľskej sféry a diferenciacii poskytovania sociálnych istôt - ľudí v produktívnom veku by mala motivovať k práci, vzdelaniu, kvalifikácii
- ◆ potreba reforiem sociálneho zabezpečenia

Vonkajšie ekonomické vzťahy

- ◆ prvá hospodárska mocnosť sveta – aj zásadný politický vplyv
- ◆ USD stále rozhodujúca mena vo SH
- ◆ vplyv v medzinárodných ekon. i polit. organizáciách a inštitúciách
- ◆ nízka otvorenosť ekonomiky vplyvom rozsiahleho vnútorného trhu

Export a import

- ♦ export – viac než 11 % svetového exportu – produkcia všetkých sektorov
 - Kanada, Japonsko, Mexiko, V.Britá
- ♦ import
 - asi 17 % svetového importu
 - Kanada, Japonsko, Mexiko, V.Británia, ANIC, Čína,
 - Pasívna obchodná bilancia

Vonkajšie ekonomické vzťahy

- ◆ najväčší dovozca a vývozca kapitálu
- ◆ integračné tendencie
 - 1989 – FTA (USA – Kanada)
 - 1994 – NAFTA (USA – Kanada – Mexiko)
 - snaha o vytvorenie FTAA – celoamerická integrácia

www.euroekonom.sk

www.euroekonom.sk

www.euroekonom.sk

www.euroekonom.sk

USA

www.euroekonom.sk